

Mikrokontrolery?

To takie proste...

W niniejszym odcinku szkoły mikroprocesorowej kończymy omawianie listy instrukcji procesora 8051. Pozostało kilka prostych instrukcji używanych głównie w pętlach programowych oraz instrukcja pusta. W dalszej części artykułu zajmiemy się dokładnym opisem wszystkich podprogramów usługowych monitora – czyli programu komputerka edukacyjnego, który każdy z Was ma zapisany w EPROM-ie swego zestawu. Poznamy też proste sposoby na wykorzystanie podstawowych zasobów tego programu, dzięki którym możliwa będzie kontrolowana ingerencja we wszystkie mechanizmy dostępne w Twoim systemie edukacyjnym.

Część 10

Asembler – język maszynowy procesora

Kontynuujemy opis instrukcji z grupy skoków. Pozostała nam do omówienia dość rzadko wykorzystywana przez początkujących programistów, instrukcja skoku względem wskaźnika danych DPTR, dwie instrukcje skoków warunkowych testujących zawartość akumulatora oraz dwa typy instrukcji, które dzięki swojej konstrukcji znajdują najszersze zastosowanie przy porównywaniu zawartości niektórych rejestrów z wartościami stałymi (wykorzystywane np. przy odczycie kodów naciśniętego klawisza) lub w pętlach programowych. Oto one:

JMP A+DPTR

- ang. “Jump Indirect relative to DPTR” – skocz pośrednio względem rejestru DPTR
- w wyniku tej instrukcji następuje skok pod adres będący sumą aktualnej wartości rejestru DPTR (liczba 16-bitowa) i wartości akumulatora (liczba 8-bitowa). Można powiedzieć że skok następuje pod adres w pamięci programu umieszczony w DPTR z przesunięciem podanym w akumulatorze. Przesunięcie to traktowane jest jako liczba bez znaku, czyli z zakresu <0...255>

PC ← A + DPTR

- kod: 0 1 1 1 0 0 1 1 73h
 - cykle: 2 bajty: 1
 - przykład: realizacja skoków w miejsca w programie określone poprzez numer w zmiennej “pozycja” (umieszczonej – zadeklarowanej z wewn. RAM procesora)
MOV A, pozycja	;załadowanie numeru pozycji
MOV B, #2	;2 bo instrukcje w tabeli skoków są 2-bajtowe (AJMP)
MUL A, B	;obliczenie faktycznego offsetu do tabeli skoków
MOV DPTR, #tablica_skokow	;załadowanie adresu tabeli skoków do DPTR
JMP A+DPTR	;wykonanie skoku
- tablica_skokow:
AJMP etyk01	;tu zaczyna sie tabela skoków
AJMP etyk02	;tu nastąpi skok gdy “pozycja” = 0
AJMP etyk03	;tu nastąpi skok gdy “pozycja” = 1
AJMP etyk04	;tu nastąpi skok gdy “pozycja” = 2
	;tu nastąpi skok gdy “pozycja” = 3
	;pozostałe instrukcje programu
etyk01:	;właściwe miejsce skoku według pozycji = 0
	;tu można umieścić instrukcje

etyk02:	;właściwe miejsce skoku według pozycji = 1
etyk03:	;właściwe miejsce skoku według pozycji = 2
etyk04:	;właściwe miejsce skoku według pozycji = 3

Poniżej zapoznamy się z instrukcjami skoków warunkowych, które badają warunek zgodności zadanego bajtu w wew. RAM procesora (rejestr) z innym rejestrem lub argumentem bezpośrednim (liczbą). Dwie z nich JZ i JNZ sprawdzają czy w akumulatorze znajduje się liczba zero czy nie i na tej podstawie podejmowana jest decyzja o skoku. Pozostałe instrukcje porównujące wybrane rejestry z innym lub konkretną liczbą znajdują zastosowanie szczególnie w pętlach programowych, gdzie konieczne jest wykonanie n-razy określonej operacji.

JZ rel

- ang. “Jump if Accumulator is Zero”, skocz jeżeli w akumulatorze jest liczba 0 (zero)
 - sprawdzana jest zawartość akumulatora (A), jeżeli jest równa zero, to do licznika rozkazów PC dodawane jest przesunięcie “rel” – na zasadach takich jak opisano wcześniej przy okazji omawiania poprzednich instrukcji skoków z argumentem “rel” (liczba 8-bitowa ze znakiem w kodzie U2).
- PC ← PC + 2, jeśli A = 0, to PC ← PC + rel
- kod: 0 1 1 0 0 0 0 0 60h
 - cykle: 2 bajty: 2 (kod instrukcji 60h + przesunięcie “rel”)
 - przykład:
MOV A, B	;załadowanie rej. B do Acc celem
JZ jest_zero	;sprawdzenia czy = 0
	;jeżeli tak to skok do etykiety “jest_zero”
- nie_zero:
	;jeżeli nie to wykonuj pozostałe instrukcje
- jest_zero:
	;tu nastąpi skok jeżeli rej.B był równy zero
	;i zostaną wykonane te instrukcje

Też to potrafisz

JNZ rel

- ang. "Jump if Accumulator is Not Zero", skocz jeżeli akumulator nie jest = 0 (zero)
- sprawdzana jest zawartość akumulatora (A), jeżeli jest różna od zera, to do licznika rozkazów PC dodawane jest przesunięcie "rel" – na zasadach takich jak opisano wcześniej przy okazji omawiania poprzednich instrukcji skoków z argumentem "rel" (liczba 8-bitowa ze znakiem w kodzie U2).

PC ← PC + 2, jeśli A <> 0, to PC ← PC + rel

– kod: 0 1 1 1 0 0 0 0 70h

– cykl: 2 bajty: 2 (kod instrukcji 70h + przesunięcie "rel")

– przykład:

MOV A, B ;załadowanie rej. B do Acc celem
sprawdzenia czy = 0

JNZ nie_zero ;jeżeli nie to skok do etykiety "nie_zero"

jest_zero: ;jeżeli tak to wykonuj pozostałe instrukcje

.....

.....

nie_zero: ;tu nastąpi skok jeżeli rej.B był różny od zera

..... ;i zostaną wykonane te instrukcje

.....

A oto wspomniana wcześniej grupa instrukcji używana głównie w pętlach programowych lub przy zwielokrotnionym sprawdzaniu warunków zgodności określonych rejestrów z innym lub z argumentami stałymi. Ogólna postać instrukcji jest następująca:

CJNE <arg1>, <arg2>, rel

- ang. "Compare and Jump if Not Equal", porównaj i skocz jeżeli argumenty porównania nie są sobie równe

W instrukcji tej porównywane są dwa argumenty: arg1 i arg2. Jeżeli nie są one równe (ich wartości nie są równe), to do zawartości licznika rozkazów jest dodawane przesunięcie "rel" na zasadach zgodnych z omówionymi wcześniej. W efekcie zostaje wykonany skok w programie. Tu uwaga, skok następuje względem instrukcji występującej po instrukcji CJNE. Dodatkowo jest zmieniany znacznik przeniesienia C. I tak, jeżeli w wyniku porównania okaże się że argument arg1 jest mniejszy od argumentu arg2 to do znacznika C wpisywana jest jedynka (znacznik jest ustawiany), w przeciwnym przypadku znacznik jest zerowany (C=0). W zależności od typu argumentów instrukcji możliwe są cztery przypadki, oto one.

CJNE A, adres, rel

- porównywany jest akumulator oraz komórka wew. RAM o adresie podanym bezpośrednio jako argument "adres"
- PC ← PC + 3, jeśli A <> (adres), to PC ← PC + rel
- dodatkowo: C ← 0 gdy A >= (adres), lub C ← 1 gdy A < (adres)
- kod: 1 0 1 1 0 1 0 1 B5h
- cykl: 2 bajty: 3 (kod instrukcji + adres + przesunięcie "rel")
- przykład:

MOV B, #56

check:

CJNE A, B, zwieksz

SJMP koniec

zwieksz:

INC A

SJMP check

koniec:

CLR B

.....

W przykładzie tym do rejestru B wpisywana jest liczba 56. Następnie sprawdzany jest warunek zgodności akumulatora z rejestrem B, jeżeli nie są sobie równe, to akumulator jest inkrementowany (dodawana jest do niego jedynka) – patrz etykieta "zwieksz". Następnie operacja jest powtarzana od początku – instrukcja "SJMP check". Jeżeli w końcu nastąpi zgodność obu rejestrów, wykonywany jest skok do etykiety "koniec", gdzie rejestr B zostaje wyzerowany.

CJNE A, #dana, rel

- akumulator zostaje porównany z argumentem bezpośrednim (8-bitową liczbą), jeżeli nie są zgodne następuje skok.
- PC ← PC + 3, jeśli A <> dana, to PC ← PC + rel
- dodatkowo: C ← 0 gdy A >= dana, lub C ← 1 gdy A < dana
- kod: 1 0 1 1 0 1 0 0 B4h
- cykl: 2 bajty: 3 (kod instrukcji + dana + przesunięcie "rel")
- przykład: niech w zmiennej (rejestrze) "klawisz" będzie przechowywany kod wciśniętego klawisza w systemie mikroprocesorowym (ot

choćby w naszym komputerku). Jeżeli chcemy podjąć określone działanie w zależności od rodzaju klawisza, należy przechowywany kod klawisza porównać z konkretną liczbą.

czekaj:

MOV A, klawisz

CJNE A, #65, sprB

.....

sprB:

CJNE A, #66, sprC

.....

sprC:

CJNE A, #67, sprD

.....

sprD:

CJNE A, #68, czekaj

.....

;pobranie kodu wciśniętego klawisza

;czy wciśnięto klawisz "A" (65 – kod "A")

;tak to wykonuj te instrukcje

;nie to czy wciśnięto klawisz "B"

;tak to wykonuj te instrukcje

;nie to czy wciśnięto klawisz "C"

;tak to wykonuj te instrukcje

;nie to czekaj na kolejne naciśnięcie

klawisza

;tak to wykonuj te instrukcje

CJNE Rn, #dana, rel

- rejestr Rn (R0...R7) zostaje porównany z argumentem bezpośrednim, jeżeli nie są zgodne zostaje wykonany skok
- PC ← PC + 3, jeśli Rn <> dana, to PC ← PC + rel gdzie n = 0...7
- dodatkowo: C ← 0 gdy Rn >= dana, lub C ← 1 gdy Rn < dana

– kod: 1 0 1 1 0 n2 n1 n0 gdzie n2 n1 n0 określają jeden z rejestrów R0...R7 stąd kody: B8h...BFh

– cykl: 2 bajty: 3 (kod instrukcji + dana + przesunięcie "rel")

– przykład:

MOV R4, P1

CJNE R4, #100, nie_100

SETB P3.0

.....

nie_100:

CLR P3.0

.....

.....

;odczytanie stanów z portu P1

;porównanie ich z liczbą 100

;równe to ustaw pin 0 portu P3

;nie równe to zeruj pin 0 portu P3

W przykładzie porównywana jest zawartość rejestru R4 z liczbą 100, jeżeli występuje zgodność, to w porcie P3 zostaje ustawiony najmłodszy bit (pin) P3.0, w przeciwnym przypadku jest zerowany. Jest to prosty przykład komparatora liczby 8-bitowej podawanej na port P1 z zewnątrz ze stałą liczbą (w tym przypadku jest to liczba 100).

CJNE @Ri, #dana, rel

- porównywana jest zawartość komórki w wew. RAM której adres znajduje się w rejestrze Ri (R0 gdy i=0, lub R1 gdy i=1) z argumentem bezpośrednim. Jeżeli się różnią to następuje skok.
- PC ← PC + 3, jeśli (Ri) <> dana, to PC ← PC + rel gdzie i = 0, 1

dodatkowo: C ← 0 gdy (Ri) >= dana, lub C ← 1 gdy (Ri) < dana

– kod: 1 0 1 1 0 1 1 i gdzie i=0, 1 stąd kody: B6h, B7h

– cykl: 2 bajty: 3 (kod instrukcji + dana + przesunięcie "rel")

– przykład: sekwencja instrukcji porównania w postaci:

MOV R1, #30h

CJNE @R1, #255, skocz

.....

skocz:

.....

jest równoważna sekwencji

MOV A, #255

CJNE A, 30h, skocz

.....

skocz:

.....

przeanalizuj i zastanów się dlaczego. Podpowiem tylko, że w przykładzie porównywana jest zawartość komórki pamięci wew. RAM z określoną liczbą, przy różnicy występuje skok.

Ostatnią instrukcją skoków warunkowych jest polecenie DJNZ. Ogólna postać instrukcji jest następująca:

DJNZ <arg>, rel

- ang. "Decrement and Jump if Not Zero", zmniejsz o jeden i skocz jeżeli nie równe zero

W wyniku tej operacji od wskazanego argumentu "arg" jest odejmowana jedynka (jest on dekrementowany). Jeżeli w wyniku odjęcia wartość argumentu nie jest równa zero, to zostaje wykonany skok zgodnie z zasadami opisanymi wcześniej w przypadku argumentu "rel". Stan

znaczników nie zmienia się. W zależności od typu argumentu rozróżnia się dwa typy instrukcji, oto one.

DJNZ Rn, rel

- zmniejszona zostaje zawartość podanego rejestru Rn (R0...R7) o jeden, a następnie jeżeli nie jest równa zero, to następuje skok.
PC ← PC + 2, Rn ← Rn – 1, gdzie n = 0...7
- jeżeli Rn <> 0, to PC ← PC + rel
- kod: 1 1 0 1 1 n2 n1 n0 gdzie n2 n1 n0 określają jeden z rejestrów R0...R7 stąd kody: D8h...DFh
- cykle: 2 bajty: 2 (kod instrukcji + przesunięcie "rel")
- przykład: sekwencja instrukcji
CLR A
MOV R7, CLR A #26

dodaj:

```
ADD A, #1
DJNZ R7, dodaj
```

.....

jest równoważna poleceniu

```
ADD A, #26
```

co w obu przypadkach powoduje dodanie do akumulatora liczby 26.

DJNZ adres, rel

- zmniejszona zostaje zawartość komórki pamięci wew. RAM o podanym bezpośrednio adresie o jeden, a następnie jeżeli nie jest równa zero, to następuje skok.
PC ← PC + 2, (adres) ← (adres) – 1, jeżeli (adres) <> 0, to PC ← PC + rel
- kod: 1 1 0 1 0 1 0 1 D5h
- cykle: 2 bajty: 3 (kod instrukcji + adres + przesunięcie "rel")
- przykład: sekwencja instrukcji przedstawiona poniżej daje taki sam efekt jak w poprzednim przykładzie.
CLR A
MOV B, #26

dodaj:

```
ADD A, #1
DJNZ B, dodaj
```

.....

A teraz pora na naprawdę ostatnią instrukcję z listy poleceń procesora 8051.

NOP

- ang. "No Operation", nie rób nic
- jest to instrukcja, w wyniku której nie zmienia się stan procesora, z wyjątkiem licznika rozkazów którym po pobraniu tej instrukcji jest zwiększany o jeden.
- kod: 0 0 0 0 0 0 0 0 00h
- cykle: 1 bajty: 1
- przykład: sekwencja instrukcji
MOV A, B
NOP
MUL A, B

zajmie procesorowi o 1 cykl maszynowy więcej niż sekwencja

```
MOV A, B
MUL A, B
```

ale efekt działania będzie taki sam w obu przypadkach.

I na tym kończy się lista instrukcji procesora 8051. Teraz pozostaje już tylko praktyczne ich wykorzystanie w celu tworzenia programów. Na początku będą to aplikacje na komputer edukacyjny, który każdy z Was powinien już mieć uruchomiony, potem na dowolne układy elektroniczne, które już sami będziecie konstruować bazując na procesorach serii 8051 i pochodnych.

Pozostaje jeszcze do wyjaśnienia grupa poleceń nie będących instrukcjami assemblera procesora 8051, lecz będąca deklaracjami przypisania i definiowania ciągów bajtów, akceptowanymi przez większość kompilatorów (w tym zamieszczony na dyskietce AVT-2250/D program PASM51.EXE). Dzięki nim czytanie kodu programu przez programistę jest łatwiejsze, toteż powinniśmy szczególnie pamiętać o tym "komputerowcy". Ze względu jednak na używanie takich poleceń w naszych przykładach, szczególnie uwagę powinniśmy zwrócić na tę część artykułu także "ręczniacy".

Pierwszą użyteczną deklaracją jest polecenie "EQU" (ang. "equal" – równy, taki sam, tożsamy) – przypisania nazwie występującej po lewej stronie polecenia wartości z prawej strony, np.

```
DL1 EQU 78h
```

oznacza że w dalszej części programu przez skrót "DL1" należy rozumieć liczbę szesnastkową 78h (120 dziesiętnie). I tak kompilator oraz

"ręczniacy" powinni tłumaczyć (rozumieć) te 3 litery "DL1" jako liczbę 120. I tak jeżeli w dalszej części programu, już w samym kodzie pojawi się np. instrukcja:

```
MOV DL1, A
```

oznaczać to będzie to samo co instrukcja

```
MOV 78h, A
```

Podobnie np. jeżeli zechcemy np. załadować liczbę (nie zawartość komórki spod podanego adresu) 78h np. do rejestru B wykonamy operację:

```
MOV B, #DL1
```

co będzie tożsame jako

```
MOV B, #78h
```

Znaczek "#" oznacza że mamy do czynienia z argumentem bezpośrednim, czyli liczbą, a nie jak w przykładzie poprzednim z adresem komórki w wewnętrznej pamięci RAM procesora. Warto to zapamiętać.

Dla zapamiętania jeszcze jeden przykład: niech pod adresem F005h w obszarze zewnętrznej przestrzeni adresowej procesora (w jakimś układzie skonstruowanym przez nieznanego elektronika a wykorzystującym procesor 8051) znajduje się 8-bitowy rejestr pracujący jako wyjście informacji, np. sterujący ośmioma przełącznikami załączającymi żarówkę węża świetlnego – chociażby znany wam już układ 74573. Aby zapalić co drugą żarówkę należy wykonać proste instrukcje zapisu do zewnętrznej pamięci danych, zakładając że rejestr jest zatraskiwany pod wpływem (nie bezpośrednio !!!) sygnału /WR – zapisu do ext. RAM procesora. Zadeklarujmy zatem ten specjalny adres jako nazwę pochodzącą od angielskiego słowa "wąż":

```
SNAKE EQU 0F005h
```

Wykonanie w dalszej części programu sekwencji:

```
MOV DPTR, #SNAKE ;załaduj adres do wskaźnika
MOV A, #55h ;w liczbie 55h sąsiednie bity
MOVX @DPTR, A ;i zapisz do rejestru pod
; wskazany adres
```

spowoduje zamierzony efekt. Pierwszą linię można zapisać oczywiście jako:

```
MOV DPTR, #F005h
```

.....

ale jak sami widzicie pierwszy sposób jest bardziej czytelny, bowiem od razu wiemy czytając program, że w tym miejscu nastąpi zapis do rejestru węża świetlnego.

Drugą deklaracją ważną szczególnie a może przede wszystkim dla komputerowców jest dyrektywa "INCLUDE" – ang. włącz w sensie dołącz, dopnij, weź pod uwagę kompilując program". Służy ona do włączania podczas kompilacji zbiorów dodatkowych, oprócz tego, którym jest celem kompilacji, przy wywołaniu programi kompilatora PASM51.EXE, w których znajdują się dodatkowe kawałki "kodu" źródłowego użytkownika. W sensie dosłownym mogą to być zbiory tekstowe zawierające biblioteki (w postaci źródłowej) dodatkowych procedur np. matematycznych.

W praktyce np. kiedy zachodzi potrzeba użycia podprogramu dodawania dwóch liczb 32-bitowych w pięciu aplikacjach (programach), nie warto umieszczać kodu tej procedury w każdym z pięciu zbiorów źródłowych. Lepiej i wygodniej jest raz zapisać kod źródłowy takiej procedury w oddzielnym zbiorze np. pod nazwą: "ADD32.INC", po czym w każdym z pięciu aplikacji zapisać 1-liniową deklarację dołączenia tego zbioru podczas kompilacji w postaci:

```
INCLUDE ADD32.INC
```

co spowoduje dołączenie treści zbioru ADD32.INC do pliku głównego w miejscu jej wywołania. Oczywiście jeżeli w zbiorze z podprogramem wystąpi błąd w zapisie jakiejś instrukcji kompilator automatycznie przezwie tłumaczenie sygnalizując komunikatem odpowiedni błąd z podaniem nazwy zbioru włączonego dyrektywą "INCLUDE".

Jak wiecie, kod programu (już po przetłumaczeniu) na procesor składa się z ciągu bajtów instrukcji i danych. Czasami zachodzi potrzeba definiowania w kodzie programu (podczas pisania) tablic wartości stałych, np. opisujących przebieg sinusa dla kąta pełnego, lub numer ostatniego dnia każdego miesiąca. Program w czasie pracy za pomocą instrukcji "MOVC A, @A+DPTR" (patrz opis instrukcji) może pobrać takie dane i wykorzystać je do dalszych obliczeń. Jak zatem zdefiniować takie ciągi bajtów w naszym programie, a no za pomocą dyrektyw: DB – definiującej bajty, DW – definiującej 16-bitowe słowa (podwójne bajty) oraz DD – definiującej 32-bitowe słowa (poczwórne bajty).

Przy tworzeniu takiego strumienia danych (stałych) wszystkie składniki, liczby muszą być oddzielone przecinkami. Liczby można zapisywać

Też to potrafisz

z ogólnie przyjętą zasadą (jak w całym assemblerze) w czterech różnych postaciach:

- dziesiętnej, np. 23, 199, 45, 255, 54675
- szesnastkowej (na końcu litera "h"): 12h, 7Fh, 0ABh, 1234h, itp
- binarnej (na końcu litera "b"): 10101010b, 010b, 010010010010b
- za pomocą kodu znaku (znak w apostrofach): '4' – oznacza kod znaku ASCII "4" czyli fizycznie liczbę: 52. Sposób ten w przypadku kompilatora PASM51.EXE daje się wykorzystać z dyrektywą "DB". Argumentami "DW" i "DD" mogą być tylko liczby zapisane w trzech poprzednich formatach.

Korzystając z ostatniego sposobu można zapisywać całe teksty (np. do wyświetlenia potem na dołączonym do komputerka – wyświetlaczu tekstowym LCD), lub po prostu informacje autorskie o danym programie, jego wersji, czy dacie powstania.

I tak np. jeżeli chcemy zdefiniować tablicę cyfr wykorzystywanych w kodzie szesnastkowym, należy użyć dyrektywy DB w postaci np.

```
hexTAB DB '0123456789ABCDEF'
```

co po przetłumaczeniu na kod maszynowy procesor zrozumie jako ciąg bajtów:

```
48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 65 66 67 68 69 70
```

zapisanych dziesiętnie.

Czyli można zapisać ten ciąg w inny sposób np.:

```
hexTAB DB 48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,65,66,67,68,69,70
```

W przypadku dyrektywy DW można w roli składników umieszczać liczby 16-bitowe czyli z zakresu: 0...65535, a w przypadku dyrektywy DD, liczby z zakresu 0... 4294967295, przykłady deklaracji mieszanych:

```
bigTAB DW 1234h, 65535, 1010101001010101b, 1, 0
```

```
longTAB DD 12345678h, 10000234, 0101010b, 10000000000000000000b
```

Zauważcie, że przed każdą deklaracją umieściłem jakiś wyraz, który jest po prostu etykietą opisującą deklarowane stałe. W programie jest to bardzo często niezbędne a nader wygodne. No bo jaki adres zapiszecie do wskaźnika DPTR przy użyciu instrukcji "MOV A, @A+DPTR", ręczniacy będą musieli po prostu policzyć wszystkie bajty znajdujące się przed daną deklaracją tablicy i wpisać je po kodzie instrukcji MOV DPTR, #jakaś_liczba_16_bitowa, komputerowcy zastosują polecenie, np.

```
MOV DPTR, #bigTAB
```

a kompilator PASM51 sam obliczy adres tablicy, gdziekolwiek ona by się znalazła, a następnie wstawi go za kodem instrukcji MOV DPTR, #nn.

W przypadku dyrektywy "DB" możliwe jest łączenie w jednej linii kilku rodzajów zapisów liczb, np. mieszając teksty z zapisem dziesiętnym, np.

```
tekst1 DB 16, 'WITAJ CZYTELNIKU'
```

A propos ten przykład może posłużyć jako ilustracja argumentu wywołania jakiejś procedury (podprogramu) w wyniku którego zostaje wypisany wskazany tekst. Pierwszy bajt w deklaracji tablicy określa fizyczną liczbę znaków w tablicy tekstowej – czyli długość napisu, dalej od razu występuje dany tekst, prawda że logiczne podejście. W ten prosty sposób procedura wie kiedy dany tekst się kończy. Istnieją także inne sposoby realizacji tego pomysłu, ale to nie jest w tej chwili tematem naszego artykułu.

Każdy program pisany i kompilowany przez komputerowców za pomocą programu PASM51.EXE musi się kończyć deklaracją "END", która mówi programowi, że w tym miejscu kończy się tekst źródłowy i resztę linii jeżeli one istnieją, należy zignorować.

Dodatkowo przy użyciu tego kompilatora w każdym programie źródłowym (głównym a nie w zbiorach z podprogramami typu INC) w pierwszej linii powinna znaleźć się dyrektywa deklarująca procesor na który pisany jest dany program. Dyrektywa ta to: "CPU", za którą powinien znaleźć się argument w postaci nazwy zbioru zawierającego deklaracje typu EQU – opisujące nazwy wszystkich rejestrów specjalnych oraz bitów i w ogóle całego nazewnictwa związanego z wybraną kostką.

Na dyskiecie AVT-2250/D znajduje się taki zbiór definicyjny o nazwie 8052.DEF warto go sobie obejrzeć, aby stwierdzić zgodność informacji przedstawionych przeze mnie w niniejszym artykule. Zbiór taki można oczywiście modyfikować, lecz na wstępnym etapie nauki programowania radzę tego nie robić, a przynajmniej zrobić jego wierną kopię przed takimi eksperymentami.

Jak każdy program – tekst źródłowy powinien zawierać komentarze programisty, dzięki czemu późniejsza analiza programu jest łatwiejsza czy w ogóle możliwa do zrealizowania. Większość assemblerów na procesory 8051 (ale nie tylko) rozpoznaje znak średnika ";", jako znak zaczynający w danej linii tekst komentarza. Toteż kompilator analizując linię po linii kod źródłowy programu i tłumacząc go, napotkawszy średnik ignoruje cały tekst od tego znaku aż do końca linii. Jak zdążyliście się zorientować, komentarze mogą być umieszczane na początku linii wtedy cała linia jest komentarzem, lub po każdej linii z instrukcją dla procesora, co znacznie ułatwia późniejszą analizę programu

i wyszukiwanie błędów, a o modyfikacjach nie wspomnę. Przykład komentarza:

```
MOV A, B ;załadowanie zawartości rejestru B do akumulatora
```

Tekstem pochyłym zaznaczono komentarz.

Pozostała jeszcze do omówienia dyrektywa "ORG", której zadaniem jest deklarowanie adresu w pamięci programu procesora, od którego będą umieszczane kolejne, występujące po tej dyrektywie, bajty programu. I tak np. kiedy piszemy aplikację na nasz komputer edukacyjny, liczymy się z tym, że fizyczna pamięć (SRAM) do której ładowany jest program zaczyna się od adresu 8000h. Dlatego każdy z przykładów do wkłepania zaczyna się od dyrektywy:

```
ORG 8000h
```

co mówi kompilatorowi PASM51.EXE, że występujące instrukcje po tej dyrektywie ma umieszczać od adresu 8000h począwszy, czyli od początku fizycznej pamięci SRAM komputerka.

Dyrektywa ORG, tak jak omówione wcześniej, może być używana wielokrotnie w tym samym kodzie źródłowym programu. Ważne jest aby "panować" na nią, ale o tego nauczymy się przy innej okazji, kiedy zajdzie taka potrzeba.

No i ostatnia sprawa dotycząca stosowania etykiet przy skokach warunkowych ale i bezwarunkowych, czy deklaracjach podprogramów. Dla porządku należy powiedzieć że wszystkie etykiety powinny zaczynać się od pierwszej kolumny w danej linii tekstu, czyli od pierwszego znaku, dodatkowo należy je zakończyć znakiem dwukropka, np.

```
etyk01:
```

```
etyk02:
```

```
dodaj:
```

```
przykład:
```

Wielkość liter z kodzie źródłowym programu w przypadku kompilatora PASM51.EXE nie ma znaczenia, wyjątek stanowią teksty będące argumentami instrukcji czy dane w tablicach tworzonych z wykorzystaniem dyrektywy "DB" i umieszczone pomiędzy znakami apostrofa, np. 'tekst'.

Program monitora ("BIOS")

Ze względu na ograniczoną objętość a jednocześnie dość szeroką tematykę związaną z programem monitora zawartym w EPROM'ie, a znajdującym się w każdym zestawie edukacyjnym AVT-2250, nie byłem w stanie opisać szczegółowo tego problemu przy okazji opisu konstrukcji i sposobów uruchomienia tego urządzenia w poprzednich numerach EdW.

Drugim powodem pewnego "ominięcia" tego tematu był fakt bezcelowości wyjaśniania tego problemu na etapie kiedy nie znaliście jeszcze listy instrukcji procesora 8051, no przynajmniej większej jej części.

Skoro tak już się stało i w ostatnich trzech numerach "walczyliśmy" teoretycznie ten temat, przyszła odpowiednia pora na wyjaśnienie sobie podstawowego pytania: "Co tak naprawdę siedzi w tym "monitorze" prócz funkcji usługowych które już znacie – czyli operacji umożliwiających np. ładowanie (LOAD), podglądanie (EDIT) i uruchamianie programów (JUMP)".

Jak wspominałem w lekcji nr 4 zamieszczonej w poprzednim styczniowym numerze EdW, w programie "monitora" znajdują się dodatkowe procedury – podprogramy (użyte określenia są tożsame), dzięki którym w prosty sposób możliwe jest wywołanie określonego działania naszego komputerka z zależności od Twoich potrzeb, czyli np. wyczyszczenie pola odczytowego wyświetlacza, odczyt naciśniętego klawisza, czy wyświetlenie liczby lub pseudo-tekstu w celu poinformowania użytkownika o zaistniałym zdarzeniu lub wykonaniu pewnej operacji przez nasze urządzenie. W tym miejscu szczególnie "komputerowcy" stwierdzą że sprawa wygląda podobnie jak w przypadku zwykłego PC-ta czy każdego innego komputera, który posiada przecież dwa podstawowe urządzenia wejścia-wyjścia czyli klawiaturę i monitor (u nas jest to ośmiopozycyjny wyświetlacz 7-segmentowy).

Tym osobom chcę wyjaśnić, że aby zrozumieć znaczenie dodatkowych procedur o których mówię, wystarczy porównać "monitor" – program komputerka do coraz rzadziej ("niestety" z punktu widzenia elektronika – "hardware'owca" a zarazem programisty) dziś spotykanego systemu operacyjnego MS-DOS w naszym komputerze. Taki system oprócz tego że posiada pewne standardowe polecenia, chociażby do pokazania na ekranie drzewa katalogów na danym napędzie dyskiety lub dysku twardym ("dir" w PC-tach). Te polecenia można właśnie porównać do poleceń dostępnych bezpośrednio (bez pisania programu) z klawiatury komputerka edukacyjnego. W komputerze (np. PC) trzeba wpisać polecenie w postaci wyrazu i potwierdzić, u nas w naszym urządzeniu wystarczy nacisnąć jeden klawisz aby wywołać określoną funkcję – porównanie to dotyczy samej zasady posługiwania się programem monitora jako takim właśnie prościutkim systemem operacyjnym, który nągnie nazywam "monitorem" lub "biosem".

Jak jednak wiecie (zwracam się nie tylko do komputerowców ale i do ciekawskich "ręczniaków"), może nie wszyscy, w każdym systemie operacyjnym istnieją dodatkowe funkcje usługowe, które wykorzystywane są poprzez różne programy, które użytkownik uruchamia z poziomu systemu np. gry, arkusze kalkulacyjne, edytory tekstów, lub inne specjalistyczne oprogramowanie, praktycznie wszystko. Takie funkcje np. w systemie MS-DOS dostępne są poprzez funkcję systemową INT21h. Programiści piszący aplikacje np. w assemblerze x86 lub popularnym Turbo Pascalu z pewnością wiedzą o co chodzi.

Takie też funkcje posiada nasz komputer, oczywiście ze względu na ograniczone możliwości i potrzeby naszego systemu oraz zupełnie odmienną architekturę procesora, są one mocno ograniczone, lecz dla naszych zastosowań w zupełności wystarczą.

Przejdźmy zatem do ich omówienia. Przystawiając wspomniane podprogramy będę kierował się pewnym schematem, co z pewnością ułatwi zrozumienie poszczególnych procedur i pozwoli na ich bezproblemowe użycie w programie przykładowym, który przeanalizujemy krok po kroku w kolejnej lekcji nr 5. Oto schemat:

- umowna nazwa podprogramu oraz jego adres fizyczny (adres wywołania instrukcją LCALL)
- krótki opis działania danego podprogramu, "czyli co w efekcie się stanie"
- parametry wejściowe ("we:") wywołania, czyli "co i do jakiego rejestru trzeba załadować przed wywołaniem podprogramu"
- parametry wyjściowe ("wy:"), czyli wynik (efekt) działania danej procedury po jej zakończeniu
- dodatkowo podam w niektórych przypadkach, "co taki podprogram zmienia (jakie rejestry) w procesorze". Ta informacja jest bardzo ważna, bowiem przecież pisząc jakiś program operujemy na rejestrach procesora, do których zapisujemy określone wartości, i w których przechowujemy wyniki operacji. Niektóre z tych rejestrów (np. akumulator lub rejestr B, czy rejestry R0...R7) są także wykorzystywane dodatkowo w celu zrealizowania określonej operacji (wewnątrz podprogramu) a więc ich zawartość jest w wyniku działania danej procedury zmieniana. Konieczne zatem się staje zapamiętanie przechowanie na czas wykonywania podprogramu zawartości tych rejestrów, aby po zakończeniu procedury, można było odtworzyć ich zawartość pierwotną. Ktoś w tym miejscu może zadać pytanie: "a dlaczego każdy podprogram po rozpoczęciu swego działania (po wywołaniu) sam nie zadba i nie przechowa tych rejestrów, po czym je odtworzy po zakończeniu działania – przecież jest to możliwe...". Tak ale z punktu widzenia użytkownika, taka sytuacja jest w praktyce po prostu niepotrzebna, wydłuża to tylko niepotrzebnie działanie podprogramu, a co za tym idzie spowalnia działanie programu głównego.

HEXASCII (0235h)

- Przejdźmy zatem do opisu poszczególnych procedur – podprogramów.
- zamienia liczbę znajdującą się w akumulatorze (Acc) na dwa znaki ASCII których kody umieszcza w rejestrach B (starszy półbajt) i A (młodszy półbajt), np. jeżeli w Acc przed wywołaniem podprogramu będzie liczba 4Fh (wszystkie liczby w kodzie heksadecymalnym), to po zakończeniu wykonywania procedury będzie: B = '4' (52) a akumulator Acc = F (70)
 - adres wywołania: 0235h
 - we: Acc – 8-bitowa liczba do zamiany
 - wy: B – kod starszego półbajtu liczby wejściowej, Acc – to samo ale młodszy

- przykład:
MOV A, #60h ;liczba 60h do zamiany
LCALL HEXASCII ;wywołanie podprogramu
..... ;po wykonaniu w B będzie znak '6' (liczba 54)
..... ;a w Acc kod znaku '0' (liczba 48)

Procedurę można też wywołać w postaci:

LCALL 0235h

co przyniesie taki sam skutek. "Ręczniacy" mogą sobie od ręki przetłumaczyć na język maszynowy te polecenie jako ciąg bajtów: " 02, 02, 35h " – pierwszy bajt to kod instrukcji LCALL, dwa następne to adres procedury HEXASCII. Tak samo można postępować z każdym innym wywołaniem, jednak w przypadku "komputerowców" ze względu na czytelność programu, należy używać nazw słownych.

A2HEX (024Eh)

- powoduje wyświetlenie zawartości akumulatora na wyświetlaczu w postaci dwóch znaków ze zbioru 0...9, A...F, na pozycji (wyświetlaczu) podanej w rejestrze B
- adres wywołania: 024Eh
- we: Acc – 8-bitowa liczba do wyświetlenia, B – numer wyświetlacza (1...8) od którego ma się zaczynać wyświetlana liczba
- wy: wyświetlenie liczby na określonej pozycji
- traci: R0, A i B
- przykład: patrz lekcja nr 4 z poprzedniego numeru EdW, inny przykład:

;niech w rejestrze pod nazwą "sek" będą przechowywane sekundy programu zegara, który akurat uruchomiliśmy w naszym komputerze za pomocą innego podprogramu, w rej. "min" minuty a w rejestrze "godz" – godziny aktualnego czasu, aby pokazać aktualny czas w postaci np.

GG_MM_SS ;gdzie GG – pozycja godzin,
;MM – pozycja minut
;SS – pozycja sekund

(podkreślenie oznacza wygaszoną pozycję wyświetlacza)

np. "12 45 00" (godz 12:45 i 00 sekund) należy wykonać sekwencję:

```
LCALL CLS ;najpierw wyczyścimy całe pole odczytowe
MOV B, #1 ;godziny wyświetlimy od 1 wyświetlacza
MOV A, godz ;załadowanie godzin
LCALL A2HEX ;i wywołanie podprogramu
;..... po wykonaniu na DL1 i DL2 będzie godzina
MOV B, #4 ;minuty wyświetlimy od 4 wyświetlacza
MOV A, min ;załadowanie minut
LCALL A2HEX ;i wywołanie podprogramu
;..... po wykonaniu na DL4 i DL5 będą minuty
MOV B, #7 ;sekundy wyświetlimy od 7 wyświetlacza
MOV A, sek ;załadowanie sekund
LCALL A2HEX ;i wywołanie podprogramu
;..... po wykonaniu na DL7 i DL8 będą sekundy
```

DPTR4HEX (025Fh)

- wyświetla 16-bitową liczbę zawartą w parze rejestrów DPH i DPL (DPTR) jako 4 znaki 0...9, A...F na pozycji podanej w rejestrze B (1...5).
- adres wywołania: 025Fh
- we: DPTR – liczba do wyświetlenia, B – numer pozycji na wyświetlaczu (1...5)
- wy: wyświetla na 4 pozycjach 16-bitową liczbę z DPTR
- traci: R0, A i B
- przykład:

```
MOV DPTR, #1998h ;wyświetl aktualny rok
MOV B, #3 ;od 3-ciego wyświetlacza
LCALL DPTR4HEX ;wywołanie podprogramu
;po wykonaniu na DL3-4-5-6 będzie wyświetlony rok z DPTR
```

CLS (0274h)

- czyści całe pole wyświetlacza (wstawia spacje na pozycje DL1...8)
- adres wywołania: 0274h
- we: bez parametrów
- wy: czyści wyświetlacz
- traci: R0 i R7 z aktualnie ustawionego zbioru
- przykład:
LCALL CLS ;wyczyszczenie wyświetlacza

Sławomir Surowiński

Lekcja 5

W dzisiejszej lekcji przeanalizujemy obszerniejszy przykład programu, którego zadaniem będzie realizacja funkcji prostego minutnika ze sterowaniem dowolnego urządzenia zewnętrznego poprzez wybrane końcówki portu P1 mikroprocesora. W programie tym wykorzystamy omówione w poprzednich lekcjach instrukcje procesora 8051 oraz niektóre procedury usługowe czyli podprogramy zawarte w programie monitora znajdującego się w EP-ROMie waszego komputerka edukacyjnego.

Na listingu poniżej znajduje się wspomniany program w postaci generowanej przez kompilator PASM51 znajdujący się na dyskiecie AVT-2250/D. Przypomnę tylko że właściwy kod źródłowy programu zaczyna się od trzeciej kolumny tekstu (nie wliczając numerów linii, podanych w nawiasach). Pierwsza kolumna zawiera zapisany w postaci szesnastkowej adres pod którym występuje znajdująca się w danej linii instrukcja. W przypadku kiedy w linii nie występuje instrukcja lecz deklaracja przypisania EQU liczba ta wskazuje na argument znajdujący się po prawej stronie.

W drugiej kolumnie jak zapewne zdążyliście się zorientować z poprzednich przykładów, znajduje się przetłumaczony na kod maszynowy ciąg 8-mio bitowych liczb zapisanych także w postaci heksadecymalnej. Dalsza część linii tak jak wspomniałem przed chwilą, to kod źródłowy programu.

Dla ułatwienia dodatkowo wszystkie linie ponumerowano liczbami w nawiasach.

Przed stworzeniem dowolnego programu, każdy programista powinien zastanowić się nad tym co powinien on realizować – jaka ma być jego funkcja?. W naszym przypadku program, jak powiedziałem wcześniej, ma być minutnikiem, czyli mówiąc inaczej timerem z możliwością wprowadzenia przez użytkownika czasu, a następnie załączenie urządzenia zewnętrznego na ten wprowadzony wcześniej okres. Zakładamy, że czas będzie ustawiany w minutach i sekundach, a maksymalny zakres ustawionego czasu to 99 minut i 99 sekund. Dodatkowo wykorzystamy wyświetlacz naszego komputerka oraz jego klawiaturę do wprowadzenia nastaw minut i sekund oraz wyświetlenia go w trakcie odliczania aż do osiągnięcia stanu 0:00 i wyłączenia sterowanego urządzenia.

Przed rozpoczęciem pisania programu określmy sobie scenariusz, który często odpowiada tzw. algorytmowi programu. Ponieważ nasz program jest dość prosty, taki algorytm można zapisać w postaci kolejnych podpunktów, oto one.

- wprowadzenie z klawiatury minut
- wprowadzenie z klawiatury sekund – mamy czas załączenia
- wybór przez użytkownika końcówki procesora (np. z portu P1) sterującej urządzeniem
- oczekiwanie na rozpoczęcie odliczania. Zakładamy że polaryzacja sygnału sterującego będzie ujemna.
- po naciśnięciu odpowiedniego klawisza (umownie nazwanego jako START) przez

operatora timer zaczyna odliczanie w tył do zera z wyświetleniem pozostałego czasu. Założmy że w tym miejscu programu istnieje (po wciśnięciu innego klawisza) dodatkowa możliwość ustawienia innego czasu, np. w przypadku kiedy pomyliliśmy się przy wpisywaniu czasu włączenia.

- po zakończeniu odliczania urządzenie powinno zostać wyłączone, a program powinien powrócić do punktu e) dając dwie możliwości:
 - rozpoczęcia ponownego odliczania po wciśnięciu klawisza START lub
 - powrotu do punktu a) celem poprawienia (zmiany) nastaw minut i sekund.

Pamiętajmy, że nasz program napisany będzie z wykorzystaniem podprogramów – procedur standardowych naszego monitora i w związku z tym jego działanie będzie możliwe tylko z wykorzystaniem komputerka AVT-2250 z zawartym w EPROM ie monitorem.

W podanym niżej przykładzie wykorzystane będą pewne, nie omówione wcześniej rejestry procesora, które modyfikowane są automatycznie przez cały czas działania komputerka. Modyfikacje te odbywają się „w tle”, tzn. że pogram monitora jest skonstruowany tak, że nawet podczas działania naszego programu z przykładu, wspomniane modyfikacje rejestrów odbywają się nieprzerwanie. Dzieje się tak za sprawą układu licznikowego procesora oraz systemu przerwań. Sprawa jest nieco skomplikowana, a ponieważ będzie omówiona w kolejnych lekcjach, nie będziemy jej teraz szczegółowo omawiać.

Omówimy sobie teraz tylko krótko wspomniane rejestry, tak aby lepiej zrozumieć działanie programu.

procesora, przeznaczonej do dowolnego wykorzystania przez użytkownika. Oto kilka z nich, wykorzystane w naszym programiku:

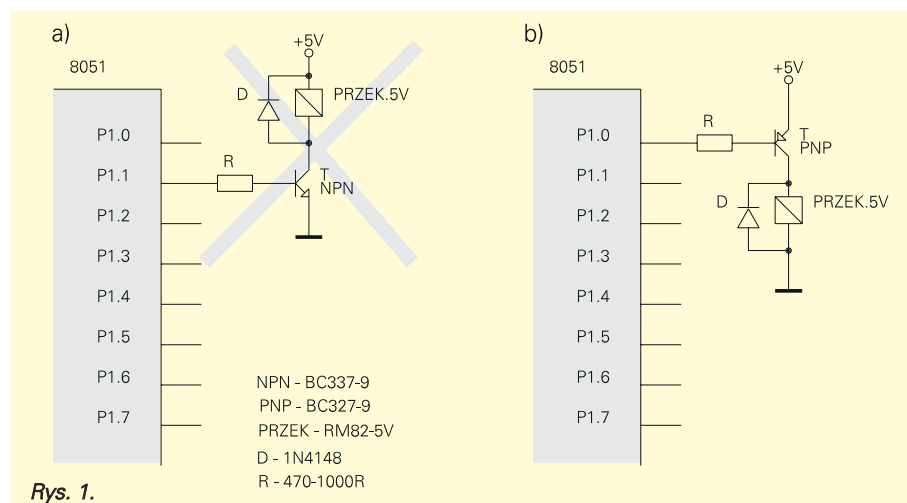
DL1...DL8 (adresy: 78h...7Fh) – osiem rejestrów, które pełnią rolę bufora znaków wyświetlanych przez 7-segmentowy wyświetlacz naszego komputerka. Zapis liczby odpowiadającej wyświetlanemu znakowi do jednego z tych rejestrów powoduje zapalenie odpowiednio jednego z 8-miu pozycji wyświetlacza. Wyświetlane znaki tworzone są następująco. Każdy z ośmiu bitów liczby danego znaku odpowiada poszczególnym segmentom wyświetlacza. Bitów w liczbie 8-bitowej jest oczywiście osiem, a segmentów w pojedynczym wyświetlaczu także osiem wliczając w to kropkę. Układ elektroniczny komputerka jest tak skonstruowany (przypomnij sobie opis z EdW 9/97), że ustawienie bitu (1) w tej liczbie powoduje zapalenie danego segmentu, odwrotnie wyzerowanie (0) zgasa go. I tak najstarszy bit 7 odpowiada za segment H – czyli kropkę, najmłodszy bit 0 za segment A wyświetlacza w kolejności jak na rysunku 1.

Dla przykładu podam kilka znaków i odpowiadające im liczby (kody).

Bity:	7-6-5-4-3-2-1-0	
Segmenty:	H G F E D C B A (msb...lsb)	
Liczba	Binarnie	Znak
63	00111111	– cyfra '0'
6	00000110	– cyfra '1'
91	01011011	– cyfra '2'
127	01111111	– cyfra '8'
111	01101111	– cyfra '9'
119	01110111	– litera 'A'
124	01111100	– litera 'B'
94	01011110	– litera 'D'
64	01000000	– znak '-' (minus)
118	01110110	– litera 'H'

Otóż program monitora do działania potrzebuje kilku rejestrów, które fizycznie znajdują się w obszarze wewnętrznej pamięci RAM

Zastanów się chwilę i pomyśl jak można utworzyć inne znaki, np. „L”, „4”, „7”. Posiadacze dyskiety AVT-2250/D mogą znaleźć od-

powieźdź w pliku CONST.INC, gdzie zdefiniowano większość znaków używanych w naszych aplikacjach. Pozostałe osoby będą miały okazję zapoznać się z tymi informacjami w kolejnej lekcji szkoły mikroprocesorowej.

BSW (adres: 70h) – Kolejnym istotnym rejestrem jest nazwane umownie „słowo stanu monitora”. Każdy z bitów tego słowa pełni określona rolę. I tak np. najmłodszy bit 0 zmienia swój stan (z „0” na „1” i odwrotnie) z częstotliwością 2 Hz, co będzie wykorzystane w naszym programie do odliczania sekund. Dwukrotna zmiana bitu może bowiem być informacją, że upłynęła właśnie dokładnie 1 sekunda.

BLINKS (adres: 71h) – bajt, którego poszczególne bity odpowiadają za atrybut wyświetlanego na dyspleju znaku. Ustawienie np. najstarszego bitu w tym słowie powoduje że zapisany do rejestru DL8 znak będzie migotał. Częstotliwość migania określona jest wewnętrznie przez program monitora na 2Hz i oczywiście można ją zmieniać, lecz sposób tej sposob na to nie jest tematem tego artykułu. Przy porządkowaniu poszczególnych bitów pozycjom wyświetlacza jest następujące.

DL 1-2-3-4-5-6-7-8
bity: 7-6-5-4-3-2-1-0

Teraz zajmijmy się już naszym programem.

Na początku znajduje się deklaracja CPU procesora oraz kilka linii komentarza, które w każdym przypadku zaczynają się znakiem średnika.

W linii (1) zdefiniowano dodatkowy znak imitujący małą literę „o”, w naszym programie minutnik będzie on zapalany na ostatniej pozycji celem sygnalizacji że urządzenie jest załączone i odliczany jest ustawiony wcześniej czas.

Linie (2) i (3) to definicje dodatkowych rejestrów w wew. RAM procesora, w których będą przechowywane wprowadzone i potem dekrementowane minuty i sekundy ustawionego czasu minutnik.

Linia (4) to deklaracja dla kompilatora, który musi wiedzieć że program ma zaczynać się od adresu 8000h, gdzie zlokalizowana jest pamięć operacyjna SRAM naszego komputerka i gdzie będzie załadowany nasz program.

Od komentarza przed linią (5) zaczyna się właściwy program. Na początku trzeba wyzczyścić wyświetlacz wywołując podprogram nazywany jako CLS (jego adres w pamięci monitora to 0274h). Dodatkowo linia ta została oznaczona etykietą „pocz:” która posłuży potem do powrotu na początek programu po zakończeniu jednego cyklu odliczania i chęci rozpoczęcia następnego.

Linia (6) powoduje ustawienie wszystkich końcówek portu P1 w stan wysoki, co w naszym załączeniu oznacza wyłączone urządzenie zewnętrzne. Komuś w tym miejscu może wydawać się, że bardziej logiczne byłoby wyzerowanie końcówek i sterowanie np. przekazaniem za pomocą tranzystora NPN (jak pokazano na rys.1a) lecz takie rozumowanie może w pewnych przypadkach być błędne. Jak wiadomo w prawdziwych zastosowaniach wszelkie stany przejściowe szczególnie układów wykonawczych są niepożądane. Tak też może się zdarzyć w przypadku sterowania przekaźnika z rys.1a, bowiem procesor po włączeniu zasilania przez krótką chwilę (kilka do kilkuset milisekund) znajduje się w stanie resetu, a końcówki jego portów znajdują się w stanie wysokiej impedancji. W takim przypadku sterowany przekaźnik w sposób jak na rys.1a zostałby za-

łączony na krótko po włączeniu zasilania, układu, aż do momentu planowanego wyłączenia na początku programu instrukcją np. MOV P1, #0 – etykieta „pocz:”.

Linie (7)...(12) powodują wyświetlenie znaków informacyjnych, będących zachętą do wprowadzenia danych przez użytkownika przed rozpoczęciem odliczania.

“— — — — —F”

W linii (13) znajduje się wywołanie podprogramu WAITSEK, który nie ma specjalnego przeznaczenia, poza tym że wykonanie go zajmuje procesorowi około 1 sekundy. Procedura ta zdefiniowana jest w dalszej części listingu, toteż omówimy ją za chwilę.

W kolejnej części programu następuje pobranie liczby minut za pomocą podprogramu GETACC (adres: 03A7h) – linia (16) na pozycji podanej w linii (15) w rejestrze B przed wywołaniem podprogramu. Dodatkowym użytecznym „wodorotryskiem” są migające pozycje

1 i 2 wyświetlacza, co zachęca użytkownika do wprowadzenia liczby minut.

W linii (17) wprowadzona liczba jest zapamiętywana w zdefiniowanym wcześniej rejestrze nazwanym jako „minuty”.

Warto w tym miejscu powiedzieć, że liczbę minut (a także sekund) należy wprowadzać korzystając z klawiszy cyfr: 0...9 – czyli w postaci dziesiętnej, łatwiejszej dla przeciętnego użytkownika. Podprogram GETACC akceptuje oczywiście także klawisze A...F, lecz nie należy ich używać, bowiem spowoduje to nieprawidłową pracę programu, dlatego o tym za chwilę.

Po pobraniu minut w liniach (19)...(22) realizowane jest w analogiczny sposób wprowadzenie sekund, z tą różnicą, że tym razem migoczą pozycje 4 i 5 wyświetlacza, co jest naturalne i czytelne dla operatora.

Linie (23)...(25) realizują pobranie numeru aktywnego wyjścia portu P1, do którego końcówki dołączone jest sterowane zewnętrznym urządzeniem. Numer wyjścia powinien być podany za pomocą klawiszy od: „0” (dla końcówki P1.0) do „7” (dla końcówki P1.7).

Wykorzystany zostaje do tego inny podprogram monitora: „GETDIGIT” – pobranie cyfry szesnastkowej za pomocą klawiszy 0...9, A...F. Po wykonaniu tej operacji (podobnie jak w przypadku GETACC) cyfra znajduje się w akumulatorze. Rejestr B przed wywołaniem powinien zawierać pozycję na której będzie wyświetlona wprowadzana przez operatora cyfra.

W linii (26) cyfra ta jest dodatkowo „filtrowana”, tak że pozostają 3 najmłodsze bity – czyli cyfra z zakresu 0...7. Linia ta jest w zasadzie nie jest konieczna, lecz pokazuje w jak prosty sposób można czasem zabezpieczyć się przed nieprawidłowym wprowadzeniem danych.

Następnie w linii (27) numer wyjścia zapamiętany zostaje w rejestrze B, gdzie poczeka na „swoją chwilę”.

W linii (28) kończy się wprowadzanie danych, a dysplej wyświetlając na przedostatniej pozycji migający znak „-” informuje użytkownika o gotowości do rozpoczęcia odliczania.

W linii (29) znajduje się wywołanie podprogramu, którego zadaniem jest oczekiwanie na naciśnięcie dowolnego klawisza a następnie zwrócenie jego kodu w akumulatorze. W przypadku klawiszy 0...9, A...F kody te odpowiadają kodom ASCII przyjętym na świecie, jedynie naciśnięcie klawisza OK. (“okej”) powoduje zwrot kodu 13.

W linii (30) sprawdzany jest warunek, czy kod ten odpowiada naciśnięciu klawisza START, czyli OK. Jeżeli tak, to wykonane zostają linie programu począwszy od linii (31).

Linia (31) — wykonywana jest w po uruchomieniu odliczania. Wywołana w niej procedura WAITSEK powoduje oczekiwanie okresu dokładnie 1 sek., tak aby przygotować odliczanie a jednocześnie spowolnić działanie programu po wciśnięciu klawisza OK.

W liniach (32) i (33) wykonywana jest „kosmetyka” wyświetlacza, polegająca na zapaleniu migającej kreski rozdzielającej minuty i sekundy, co daje efekt wizualny upływu czasu.

Następnie w linii (34) pobrany zostaje adres tabeli bajtów z których każdy po zapisaniu do portu P1 (linia 37) spowoduje załączenie jednego z 8-miu wyjść. I tak w linii (35) zostaje odtworzony w akumulatorze a przechowywany w rejestrze B (patrz linia nr 27) numer wybranego wyjścia portu P1.

W linii (36) pobrany zostaje bajt z tabeli zdefiniowanej w dalszej części kodu programu, a w następnej bajt ten zostaje wpisany do portu P1 załączając jedno z 8-miu wyjść. Popatrzmy chwilę i zastanówmy się, jak to się dzieje. Otóż wyobraźmy sobie że podczas wprowadzania numeru aktywnego wyjścia wcisnęliśmy (za pomocą procedury GETDIGIT, linia 25) klawisz 4, czyli w domyśle wybraliśmy wyjście P1.4, gdzie ma wystąpić założony wcześniej stan aktywny (u nas niski), a na pozostałych końcówkach stan nieaktywny (u nas wysoki). Teraz jeżeli pobierzemy za pomocą instrukcji MOVC A, @A+DPTR, ze zdefiniowanej tabeli, bajt z przesunięciem 4 względem początku tabeli, to fizycznie będzie to 5-ty bajt – popatrz na tabelę! Pierwszy bajt w tabeli ma przesunięcie 0 bo jest on umieszczony pod adresem umieszczonym w rejestrze DPTR. Adres tabeli został przecież wpisany w linii (34). Drugi bajt będzie miał przesunięcie 1, trzeci – 2 itd.

Popatrzmy teraz na sam bajt, pobrany przed chwilą ze zdefiniowanej tabeli wyjść. Piąty z tabeli bajt to “1110111b”, po wpisaniu w linii 37 na wszystkich końcówkach oprócz P1.4 pojawi się logiczna 1-ka, a na tym jednym stanie niski, proste prawda.

W linii (38) dodatkow po załączeniu wyjścia, zapalony zostaje znaczek “o” na ostatniej pozycji wyświetlacza, co sygnalizuje operatorowi, że wyjście zostało uaktywnione, a przyłączone do niego urządzenie pracuje.

Teraz następuje część programu, w której ustawiony czas będzie odliczany aż do zera. Do tego celu wykorzystane zostają dwa rejestry robocze R3 i R4. Do nich to właśnie zostaje przepisana zawartość rejestrów “minuty” i “sekundy”. Taka operacja jest potrzebna do tego, aby w czasie odliczania nie zmniejszane były rejestry przechowujące ustawiony czas (“minuty” i “sekundy”), tylko inne wolne rejestry, u nas R3 i R4. Dzięki temu kiedy czas osiągnie zero, a użytkownik będzie chciał powtórzyć proces odliczania, będzie mógł to zrobić bez ponownego ustawiania nastaw minut i sekund, powtórnie przepisując nastawy do rejestrów R3 i R4.

W liniach (42) i (43) sprawdzany jest warunek, czy nastawa sekund jest równa 0?. Wykorzystana tu jest instrukcja JNZ, po uprzednim przepisaniu R4 do akumulatora.

W tym miejscu zamiast tych dwóch instrukcji można by użyć polecenia CJNE R4, #0, niezer, ale wtedy między etykietą “niezer” a instrukcją kall DECACC trzeba wstawić instrukcję MOV A, R4” zastanów się jednak dlaczego? Jeżeli warunek jest spełniony, czyli zawartość licznika sekund (rejestru R4) jest różna od zera, następuje skok do miejsca programu oznaczonego przez etykietę “niezer”.

Też to potrafisz

Tutaj w linii (53) wywołany zostaje podprogram, którego zadaniem jest dekrementacja zawartości akumulatora, który przecież zawiera to co przed chwilą było w R4, czyli licznik sekund. Dlaczego użyto podprogramu, a nie np. instrukcji DEC A, która przecież także zmniejsza zawartość rejestru (akumulatora), a no dlatego, że instrukcja ta dekrementuje rejestr w sposób naturalny w kodzie szesnastkowym, czyli np.

59, 58, 57, 56, 55, 54, 53, 52, 51, 50, jak dotąd jest wszystko w porządku, ale następne zmniejszenie rejestru nie spowoduje ustawienia sekund na liczbę 49 ale na 4Fh!, a tego nie chcielibyśmy wyświetlić na displayu jako pozostałych sekund. Gdyby zatem użyć tej pojedynczej instrukcji, to nie tylko odczyty na wyświetlaczu byłyby bezsensowne, ale i 10 sekund w naszym timerku trwałoby aż 16 sekund!

Dlatego od linii (79) rozpoczyna się zdefiniowany podprogram – procedura, której zadaniem jest właściwe, dziesiętne (lub jak kto woli z korekcją dziesiętną) zmniejszenie akumulatora, czyli w naszym przypadku jeżeli np. licznik sekund będzie zawierał 50, to po dekrementacji za pomocą naszego podprogramu będzie w nim liczba 49, a więc to co trzeba. Ta sama sprawa dotyczy licznika minut, ale o tym za chwilę.

Tak więc po zmniejszeniu, dalej w linii (54), zdekrementowana zawartość akumulatora zostaje przepisana do właściwego rejestru R4, po czym w liniach następnych (55 — oznaczona jako “wypisz”) i (56), następuje wyświetlenie aktualnej zawartości sekund na displayu. Korzystamy tu z podprogramu A2HEX, omówionego w tym odcinku szkoły mikroprocesorowej. W linii (57) następuje planowe odliczenie czasu 1 sekundy z wykorzystaniem podprogramu WAITSEK, a następnie skok z powrotem do momentu kiedy sprawdzany jest warunek wyzerowania sekund — etykieta “nsek” (linia 42).

Wróćmy teraz do linii (43), kiedy to warunek zgodności sekund z 0 jest spełniony. Wtedy wykonana zostanie instrukcja następna po “JNZ niezer”, czyli linia (44).

W niej to do akumulatora zostaje załadowana zawartość rejestru R3, która jest przecież odzwierciedleniem licznika minut.

W linii (45) zostaje sprawdzony warunek, czy licznik minut (przepisany przed chwilą do akumulatora) jest równy zero. Jeżeli tak jest to znaczy że licznik timera do szedł do zera i nastąpi skok do etykiety “koniec:” - linia 59, którą omówimy za chwilę.

Jeżeli licznik minut jest różny od zera, to wykonana zostanie linia (46), czyli dekrementacja minut (przepisanych przecież do akumulatora) za pomocą omówionego wcześniej podprogramu DECACC.

Po tym w linii (47) zmniejszona w A liczba minut zostaje przepisana do rejestru R3, a w kolejnych liniach (48) i (49) wypisana na pozycji wyświetlacza określonej w rejestrze B (linia 48).

Teraz uwaga, skoro zmniejszono liczbę minut, to teraz w linii (50) zostaje ustawiona początkowa (przy zmniejszaniu) liczba sekund, czyli 59. No bo skoro było np.

19:00 (min:sek)

to po zmniejszeniu o 1 sekundę licznik powinien wskazywać

18:59 (min:sek)

tak też się stanie, dzięki tej operacji. Oczywiście skorygowana tutaj liczba sekund musi być zapisana w rejestrze R4, co dzieje się w linii (51).

Teraz należałoby wypisać na displayu nową wartość licznika timera, toteż w kolejnej linii (52) znajduje się skok bezpośredni do miejsca znanego nam już, czyli do etykiety “wypisz”.

Po tym i wykonaniu linii (57) i (58), które opisałem wcześniej, program skacze na początek pętli zmniejszania licznika timera, czyli do etykiety “nsek” — linia 42 i pętla powtarza się.

Takie odliczanie w tył licznika timera odbywa się, jak zapewne zauważyliście, aż do momentu, gdy nastąpi sytuacja, gdy minuty jak i sekundy będą równe zero. Wtedy warunek w omówionej wcześniej linii (43) nie będzie spełniony (sekundy = 0), a warunek w linii (45) spełniony (minuty = 0) i nastąpi skok do etykiety “koniec:” - linia 59.

Tutaj do portu P1 zostaje zapisana liczba 255, binarnie 11111111, czyli wszystkie końcówki portu zostają dezaktywowane, a przy tym zostaje wyłączone sterowane urządzenie.

W linii (60) wyłączone zostaje migotanie niektórych zapalonych wcześniej znaków na wyświetlaczu. W linii kolejnej na pozycji 8 zostaje wypisany znak “F” co jak wspomniałem na początku programu, jest sygnałem dla użytkownika, że urządzenie zostało wyłączone.

W liniach (62)...(67) program wypisuje ustawioną wcześniej, nastawę minut i sekund timera, były one przez cały czas przechowywane w rejestrach nazwanych jako “minuty” i “sekundy”. Dzięki użyciu rej. roboczych R3 i R4 jak powiedziałem wcześniej ich zawartość nie uległa zmianie podczas dekrementacji.

Następnie w linii (68) następuje skok do etykiety “wait”, gdzie zgodnie z naszym scenariuszem, program czeka na kolejną decyzję operatora, który ma do wyboru dwie sytuacje. Pierwsza to rozpoczęcie ponownego odliczania ustawionych nastaw minut i sekund (klawisz OK.), druga to ustawienie nowych - klawisz “0” (zero).

Program wraca zatem do linii (29), wróćmy i my w naszej analizie. Tutaj jak pamiętamy wywołany jest podprogram CONN, którego zadaniem jest czekanie na naciśnięcie klawisza i zwrócenie jego kodu w akumulatorze.

W poprzednim przypadku po ustawieniu timera wcisnęliśmy klawisz OK. i program potoczył się jak opisywałem wcześniej.

Założmy teraz że wcisniętym klawiszem nie był OK., toteż warunek w linii (30) będzie spełniony i nastąpi skok do etykiety “nieok” — linia 69. Tutaj kod wcisniętego klawisza jest porównywany z liczbą — kodem “0”, czyli poleceniem zmiany nastaw timera (minut i sekund). Jeżeli nie wcisnięto klawisza “0”, to warunek będzie spełniony i nastąpi skok do linii (29), czyli do ponownego oczekiwania na wcisnięcie klawisza.

Jeżeli natomiast operator wcisnie “0”, warunek w linii (69) nie będzie spełniony i program przejdzie do linii (70), gdzie występuje polecenie skoku bezwarunkowego na początek programu. Tam w linii (5) wszystko zaczyna się od początku.

Tak moi drodzy i tak działa cały program z naszego przykładu. Ktoś może zadać pytanie, a co zrobić jak chcę zakończyć program, nic prostszego. Przypominam że do “eleganckiego” wyjścia z prawie każdego programu służy klawisz monitora “M.”. Można także zresetować komputer, i potem uruchomić program od nowa.

Pozostały do omówienia dwa zaimplementowane w programie procedury: WAITSEK — linia 71, i DECACC — linia 79.

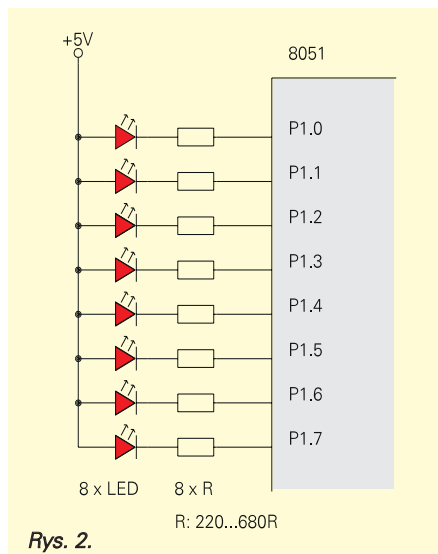
Pierwsza procedura WAITSEK opiera się na zasadzie sprawdzenia dwukrotnej zmiany stanu najmłodszego bitu w słowie specjalnym monitora BSW, opisanym na początku lekcji. Dwukrotna zmiana fazy (stanu) tej flagi wyznacza nam okres 1 sekundy, przy założeniu, że podprogram jest wykonywany cyklicznie. Zastanów się dlaczego np. przy pierwszym wywołaniu tej procedury okres oczekiwania może być mniejszy? — odpowiedź w kolejnej lekcji naszej klasy mikroprocesorowej.

Dodatkowo ze względu na to że w podprogramie wykorzystywany jest i modyfikowany akumulator, w linii (71) następuje zapamiętanie stanu tego rejestru na stosie, a po zakończeniu wykonywania operacji, w linii (77) odtworzenie jego stanu poprzez zdjęcie go ze stosu. Podprogram kończy się oczywiście, zgodnie z zasadami pisania procedur, instrukcją RET w linii (78).

Analizę i wyjaśnienie zasady działania podprogramu DECACC proponuję wykonać samodzielnie. Najlepiej jest za pomocą ołówka i kartki papieru, analizując linia po linii kod podprogramu, obliczać wartości akumulatora po wykonaniu każdej z linii procedury DECACC aż do instrukcji RET. Pamiętajmy tylko, że przy wywołaniu tego podprogramu argumentem jest liczba zawarta w akumulatorze, a po zakończeniu wynik także znajduje się w rejestrze A, lecz jest zmniejszony o 1 w sposób jaki omówiłem wcześniej.

Na koniec lekcji podaję kilka wskazówek, co można zmienić w programie, przynajmniej na platformie obsługi, tak aby zachować funkcjonalność programu. I tak:

- Można zmienić symbolikę wyświetlanych informacji, definiując swoje znaki zamiast symboli włączenia “o” lub wyłączenia “F” urządzenia.
- Ciekawą modyfikacją jest także zezwolenie na sterowanie kilkoma urządzeniami na raz w ośmiu dozwolonych kombinacjach. Można to uzyskać modyfikując poszczególne bity liczb umieszczonych w tabeli “tab_wyj”.
- Można także zmienić rodzaje klawiszy uruchamiających procedurę odliczania lub wprowadzania nowych nastaw przez opera-

tora oraz wprowadzić dodatkowy klawisz kończący program np. komunikatem "End".

Proponuję jako zadania wykonać następujące ćwiczenia.

Zadanie 1

Zaprojektować i użyć zamiast symbolów "F" i "o" inne wskazujące na stan pracy sterowanego urządzenia.

Zadanie 2

Wprowadzić do programu obsługę i rozpoznawanie klawisza "1" jako kończącego pro-

gram napisem "End". Nie zapomnijcie o pętli nieskończonej typu

stop: SJMP stop

po instrukcjach wypisujących wspomniany napis, inaczej program wpadnie "w maliny" i nic nie zobaczycie.

Zadanie 3

Zmodyfikować tabelę wyjść "tab_wyj", tak aby przy wymienionych poniżej nastawach wyboru wyjścia (0..7) możliwe były odpowiadające im, a wypisane obok kombinacje załączenia wyjść portu P1. Dodatkowo proponuję do portu P1 dołączyć 8 diod LED

z włączonymi w szereg opornikami (180...470 omów) i sprawdzić efekt swojej pracy, obserwując stan wyjść po uruchomieniu tajmera. Przypominam o prawidłowym włączeniu każdej z diod LED w sposób jak na **rysunku 2**.

Wszystkie odpowiedzi znajdziecie, drodzy Czytelnicy w kolejnej lekcji szkoły mikroprocesorowej. Życzę wiele cierpliwości oraz dużo satysfakcji!

Sławomir Surowiński

Listing programu

```

CPU      '8052.def'
;Lekcja nr 5 szkoły mikroprocesorowej w EdW
;program prostego minutnika z ustawianiem czasu
;zalaczenia zewnetrznego urz'adzenia sterowanego
;poprzez jedna z koncowek portu P1
;
(1) 005C      _o      equ      01011100b      ;definicja znaku "o" wyswietlacza
(2) 0050      minuty   equ      50h           ;rejestr przechowujacy minuty
(3) 0051      sekundy  equ      51h           ;rejestr przechowujacy sekundy
;
(4) 8000      org      8000h                 ;poczetek pamieci zewn.RAM

;napisy i znaki informacyjne
pocz: lcall  CLS                             ;wyczysc displej
      mov   P1,#255                          ;wszystkie piny portu OFF
      mov   DL1,#_minus
      mov   DL2,#_minus
      mov   DL4,#_minus                      ;napis "— —", zacheta do o
      mov   DL5,#_minus                      ;wprowadzenia czasu
      mov   DL7,#_minus                      ;i dodatkowo znacznik "-F"
      mov   DL8,#_F                          ;wylaczenia "F" wyjścia "-"
      lcall WAITSEK

;wprowadzanie czasu - minuty
(14) 801B 757103      mov   blinks,#00000011b      ;miga pozycja minut
(15) 801E 75F001      mov   B,#1                    ;na pozycji nr 1 displeja
(16) 8021 1203A7      lcall  GETACC                  ;pobranie liczby minut 0..99
(17) 8024 F550        mov   minuty,A                ;i zapamietanie jej w rejestrze
(18) 8026

;wprowadzanie czasu - sekundy
      mov   blinks,#000111000b                  ;miga pozycja sekund
      mov   B,#4                                ;na pozycji nr 4 displeja
(21) 802C 1203A7      lcall  GETACC                  ;pobranie liczby sekund 0..59
(22) 802F F551        mov   sekundy,A              ;i zapamietanie jej w rejestrze

;wybor wyjścia - pinu portu P1
      mov   blinks,#01000000b                  ;miga pozycja numeru wyjścia
      mov   B,#7                                ;na pozycji 7 displeja
(24) 8034 75F007      mov   B,#7
(25) 8037 120379      lcall  GETDIGIT                ;pobierz numer pinu P1: 0..7
(26) 803A 5407        anl   A,#7                    ;dla bezpieczeństwa ważne tylko 3 lsb
(27) 803C F5F0        mov   B,A                    ;i przechowanie numeru wyjścia
(28) 803E 757180      mov   blinks,#10000000b        ;miga znacznik załączenia

;czekanie na rozpoczęcie odliczania
(29) 8041 1202C5      wait: lcall  CONIN              ;czekanie na klawisz
(30) 8044 B40D57      cjne   A,#klaw_OK,nieok        ;start - klawisz OK

;te instrukcje beda wykonane gdy wcisnieto klawisz startu odliczania
      lcall  WAITSEK                             ;czekanie sekunde
      mov   DL3,#_minus
      mov   blinks,#00000100b                  ;miga kreska miedzy (mm-ss)
(31) 8047 1280A4      lcall  WAITSEK
(32) 804A 757A40      mov   DL3,#_minus
(33) 804D 757104      mov   blinks,#00000100b

      mov   DPTR,#tab_wyj                      ;pobierz adres tabeli wyjsc
(34) 8050 9080CC      mov   A,B                    ;odtworzenie numeru wyjścia
(35) 8053 E5F0        mov   A,B                    ;pobranie maski wyjsc z tabeli
(36) 8055 93          movc   A,@A+DPTR

```

Też to potrafisz

```

(37) 8056 F590          mov     P1,A          ;i zapisanie do portu P1 - zalaczenie
(38) 8058 757F5C        mov     DL8,#_o      ;znaczek "o" na DL8 - ON

(39) 805B              ;tutaj odliczanie ustawionego czasu do zera
(40) 805B AB50          mov     R3,minuty
(41) 805D AC51          mov     R4,sekundy      ;przechowanie ustawionego czasu

(42) 805F EC          nsek:   mov     A,R4          ;czy sekundy = 0 ?
(43) 8060 7012          jnz     niezer
(44) 8062 EB          mov     A,R3
(45) 8063 601E          jz      koniec          ;czy minuty = 0 ?
(46) 8065 1280B3        lcall    DECACC          ;nie, to zmniejszenie minut
(47) 8068 FB          mov     R3,A
(48) 8069 75F001        mov     B,#1
(49) 806C 12024E        lcall    A2HEX          ;wypisanie minut
(50) 806F 7459          mov     A,#59h
(51) 8071 FC          mov     R4,A          ;i korekcja sekund
(52) 8072 8004          sjmp     wypisz
(53) 8074 1280B3        niezer: lcall    DECACC          ;zmniejszenie sekund
(54) 8077 FC          mov     R4,A
(55) 8078 75F004        wypisz: mov     B,#4
(56) 807B 12024E        lcall    A2HEX          ;wypisanie sekund
(57) 807E 1280A4        lcall    WAITSEK
(58) 8081 80DC          sjmp     nsek          ;i nastepna sekunda

;te instrukcje gdy zakonczono proces odliczania
(59) 8083 7590FF        koniec: mov     P1,#255      ;wylaczenie urz'dzenia
(60) 8086 757100        mov     blinks,#0          ;wylaczenie migania displeja
(61) 8089 757F71        mov     DL8,#_F          ;znaczek "-" na DL8 - OFF
(62) 808C 75F001        mov     B,#1
(63) 808F E550          mov     A,minuty          ;pokazanie wprowadzonego czasu

(64) 8091 12024E        lcall    A2HEX          ;minuty
(65) 8094 75F004        mov     B,#4
(66) 8097 E551          mov     A,sekundy          ;i sekundy
(67) 8099 12024E        lcall    A2HEX
(68) 809C 80A3          sjmp     wait          ;i skok do momentu czekania na klawisz

(69) 809E B430A0        nieok:  cjne    A,#'0',wait      ;wrowadz czas jeszcze raz - klawisz '0'
(70) 80A1 028000        ljmp     pocz          ;i skok na poczatek programu

;-----

(71) 80A4              WAITSEK:                ;procedura czekania 1 sek.
(72) 80A4 C0E0          push     Acc
(73) 80A6 E570          czek1:  mov     A,bsw          ;pobranie slowa stanu monitora
(74) 80A8 20E0FB        jb      Acc.0,czek1          ;czekanie na wyzerowanie bitu 2Hz
(75) 80AB E570          czek2:  mov     A,bsw
(76) 80AD 30E0FB        jnb     Acc.0,czek2          ;a potem na jego ustawienie
(77) 80B0 D0E0          pop      Acc
(78) 80B2 22          ret

;-----

(79) 80B3              DECACC:                ;dekrementacja Acc z korekcja dziesietna
(80) 80B3 7003          jnz      niero
(81) 80B5 7499          mov     A,#99h
(82) 80B7 22          ret
(83) 80B8 C3          niero:   clr      C
(84) 80B9 9401          subb    A,#1
(85) 80BB C0E0          push     Acc
(86) 80BD 540F          anl     A,#0Fh
(87) 80BF B40F07        cjne    A,#0Fh,nie0F
(88) 80C2 D0E0          pop      Acc
(89) 80C4 54F0          anl     A,#0F0h
(90) 80C6 4409          orl     A,#9
(91) 80C8 22          ret
(92) 80C9 D0E0          nie0F:  pop      Acc
(93) 80CB 22          ret

;-----

(94) 80CC FEFD7BF7      tab_wyj db      1111110b,11111101b,11111011b,11110111b
                                ;wyj: 0,1,2,3
(95) 80D0 EFD7BF7F      db      11101111b,11011111b,10111111b,01111111b
                                ;wyj: 4,5,6,7

(96) 80D4              END

```